

Tollbamondás

Lotz János Skandináviában szoros kapcsolatot tartott fenn a dán strukturalista nyelvészekkel, különösen Louis Hjelmslev nyelvészprofesszorral, akihez személyes barátság is fűzte. Roman Jakobson Laziczius Gyula közvetítésével került kapcsolatba Lotzcal, Wolfgang Steinitz, a neves finnugristát pedig még budapesti tanulmányai révén ismerhette. Mindketten a náci uralom elől menekültek Stockholmba, ahol Lotz nyújtott nekik menedéket. Lotz a negyvenes évek elején azon is gondolkodott, hogy Stockholmban a genfi, prágai és koppenhágai mintát követve, Jakobson és Steinitz stockholmi tartózkodását kihasználva(,) létrehozza a Stockholmi Nyelvészkört. Erre azonban nem került sor, mert Jakobsonnak még a háború alatt sikerült az Amerikai Egyesült Államokba jutnia, ahol hamarosan a New York-i Columbia Egyetem tanára lett. Jakobson javaslatára hívták meg Lotz Jánost a Columbia Egyetemre, ahol 1967-ig az általános nyelvészet professzoraként tanított. Az általános nyelvészet nála magában foglalta a finnugor nyelvészetet, a fonetikát, a verstant, sőt a magyar irodalomtörténetet, illetve művelődéstörténetet is. Stockholmba 1963-ban tért vissza egy évre, hogy megszervezze az első skandináv általános nyelvészeti tanszéket.

Útmutató a tollbamondáshoz

Írjuk fel a táblára: Louis Hjelmslev (kiejtve: luisz jelmszleu), Roman Jakobson, Wolfgang Steinitz, Laziczius

Közöljük a diákokkal, hogy a Stockholmi Nyelvészkör egy létrehozandó társulatnak a hivatalos neveként szerepel a szövegben.

Először olvassuk el végig a szöveget, utána egy teljes mondatot olvassunk fel, majd kisebb egységekben diktáljuk le! A végén újra olvassuk el az egész szöveget!

Annyi ideig tart a tollbamondás, amíg minden diák végez.

Útmutató a javítóknak

A 4. mondatban a közbevetés is lehet helyes megoldás.

MEGOLDÁSOK – Szövegértés

1. A Lotz-nyelvtan mely elemei számítanak a szerző önálló ötleteinek?

4/

- a példák
- a szimbólumok
- az anyag rendszerezése
- a tanításból fakadó tapasztalatok

2. Milyen nem magyar nyelvű szakirodalmat használt Lotz János a munkája során?

2/

- idegen nyelvű nyelvtanok
- külföldiek számára készült tankönyvek (*bár lehetnek benne magyar mondatok, példák*)
(Ez a kettő, ami biztosan az.)

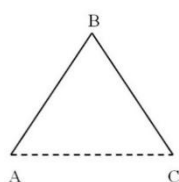
3. A nyelvtan tárgya a magyar köz- és irodalmi nyelv leírása- írja Lotz János. Milyen célok vezérelték a műve megírásakor a szöveg szerint?

3/

- az újfajta elrendezés bemutatása
- tudományos leírás
- minél teljesebb anyag gyűjtése
- *Elfogadható még: a pedagógiai célok (tanítani lehet belőle)*

4. Lotz Jánostól idézünk egy mondatot.

3/

A = a jel(test)
B = a fogalom
C = a jelölt [dolog]

„Az az alapely, amely majd az egész könyv szerkezetét meghatározza, a szimbólumok - amelyek közé tartozik a nyelv is - kétarcúsága, ikerjellege lesz. Ez azt jelenti, hogy a nyelvi szimbólumok egy jelnek (forma; fizikai-fiziológiai jelenség) és valamilyen tartalomnak (jelentés; pszichikai jelenség) a kapcsolatai. Csak az ilyen jellegű kapcsolatok nevezhetők szimbólumoknak, önmagában egyik alkotóelemük sem.” (Lotz János)

Írd be a táblázatba az aláhúzott három kifejezést az ábra szerint!

nyelvi szimbólumok

fizikai-fiziológiai jelenség

jelentés

Fogalom (tartalom)	Jelölő (jeltest)	Jelölt
jelentés	fizikai-fiziológiai jelenség	nyelvi szimbólumok

5. Lotz szerint az ún. szituációs mondatok például az állandósult szókapcsolatok által jönnek létre. Párosítsd össze az állandósult szókapcsolatokat a különböző fajtáival! **4/**

A szókapcsolat számát írd a fajtája mellé! (Egy kimarad.)

1. Most kiléptek a nagybetűs Életbe...	szlogen, jelszó	3.
2. Kis lépés az embernek, nagy lépés az emberiségnek.	közhely	1.
3. A legkisebb is számít.	szállóige	2.
4. Ki a kicsit nem becsüli, a nagyot nem érdemli.	szólás	-
	közmondás	4.

6. Lotz nyelvkönyvének második fejezete a főnevek vonzataival foglalkozik. **4/**

Az igéknek is gyakran vannak vonzatai. Például *hisz valamiben, tanít valamit.*

A főnevek hasonlóan illeszkehetnek bele a mondatokba.

Mi a vonzata tehát az alábbi főneveknek? Egészítsd ki a megadott szavakat a fenti példa szerint!

viszály	<i>valami (és valami) között</i>
(a) fele	<i>valaminek</i>
számla	<i>valamiről</i>
alkalom	<i>valamire</i>

Elérhető pontszám: 20 pont

Elért pontszám: _____

Helyesírási feladatok – MEGOLDÁSOK

1. A következő szöveg hemzseg a helyesírási hibáktól. Írd le az írást helyesen! Ne feledkezz meg az írásjelhasználatról sem! (A Pantheon szót jól írtuk.) A pontszám nem a hibák számát jelzi. 15/

Mióta használnak betont?

A legkorábbi, még ma is álló betonszerkezet a római Pantheon 43 méter átmérőjű kupolája, amely egyben a világ legnagyobb betonmennyezete is. Ez i. e. 27-ben épült, azaz kicsit több mint 2000 éves. A rómaiak még a Vezúv oldalán talált tufa megőrlésével jutottak ahhoz a cementhez, amely víz hatására keménnyé kötött. A modern kori betonozáshoz azonban először meg kellett oldani az ipari mennyiségű cementgyártást.

(Forrás: IPM 2020. ápr., 89. o.)

Minden egyes helyesírási hiba – a vesszőhiba is – egy pont levonását jelenti a maximálisan adható 15 pontból.

2. A következő betűjátékban alkoss a példa alapján új szavakat, és írd le őket helyesen! 14/

pl.: *súlya (b) → buja*   *bojtja (f) → fojtja*   *gyújt (ny) → nyújt*

dőrej (z) → zőrej

máglya (v) → vágja

király (s) → sirály

gulya (m) → mulya

paraj (k) → karaj

csigolya (r) → rigolya

rejtelmes (s) → sejtelmes

pulya (t) → tuja

májjas (ny) → nyájjas

bivaly (zs) → zshivaj

komoly (g) → gomoly

pólya (b) → bója

gálya (r) → rája

lefejezés (b) → befejezés

3. Javítsd a magánhangzókat ott, ahol szükséges! A pontszám nem a hibák számát jelzi. 15/

Csak büntetlen előéletű személy bizakodhat jó eredményben az állásinterjú.

Azon tűnődöm, miért nem türtőztetik magukat a düledező épület előtt álló szúrós tekintetű tüntetők.

Nagy volt a vigasság a medencében: kb. tízen a vízen lebegtek, néhányan játékosan rugdosták és fröcskölték egymást, mások önfelédten úszkáltak, a többiek meg hangosan biztatták a vízilabdázókat.

Minden helytelenül javított vagy javítatlanul hagyott betűért 1 pontot vonjunk le a maximálisan adható pontszámból.

4. Írd le helyesen és megfelelően tagolva az alábbi mondatkígyókat!**11/**

Úgy érzem, elleszek nélküle is.

Meg fogom szeretni a spenótot?

Oda-vissza utazgatott.

Feri ki-kinézett a repülő ablakán.

El ne mondd a titkomat!

Ez a fegyver meg van töltve?

Fenn maradt az emeleten a pénztárcám.

Juli hozzáment egy jóképű férfihoz.

Neki megy a levél, nem másnak.

Lali oda ment, nem ide.

E szerint a vélemény szerint igenis van félnivalónk.

5. a) Melyik szó áll az első helyen a következő szavak betűrendbe sorolásakor? Húzd alá!**3/**

- Verseggy, Verona, Versailles, Vérmező, Verne, Verlaine
- báty, battyog, Batthyány, Báthori, Batsányi
- X alakú, x-edik, xilit, xilofon, Xavér, Xénia

b) Melyik szó áll az utolsó helyen a következő szavak betűrendbe sorolásakor? Húzd alá!**2/**

- bridzsel, bricsesz, bridzscsata, briddzsel, bricska
- hosszúság, hosztesz, hossz-számítás, hossz tengely, hosszútávfutó

Elérhető pontszám: 60 pont**Elért pontszám: _____**